

ORSZÁGÉPÍTŐ

2013/2 ÉPÍTÉSZET • KÖRNYEZET • TÁRSADALOM
A Kós Károly Egyesülés folyóirata • ára 800 Ft

KÓS KÁROLY
EGYÉ
SÜLÉS

SZÜCS ENDRE ÉS TÓTH PÉTER EUROPA NOSTRA-DÍJAS
ÉPÜL A FELCSÚTI STADION
MAKOVECZ IMRE ERDEI MŰVELŐDÉSI HÁZA 25 ÉVES
FŐÉPÍTÉSZEK • CSERNYUS LŐRINC
KERTEKRŐL
100 ÉVES AZ ÓBUDAI GÁZGYÁRI LAKÓTELEP

SZABADSÁG, KORTÁRS!

Kuli László

Manapság igazi érdem kortárs művésznek, kortárs építésznek lenni. A KOR-TÁRS jelző rangot, megbecsülést, kitüntetést megkülönböztetést jelent, mely „kiemeli” az alkotót a dohos szagú konzervatívok, anakronisztikus múltba-révedők és önjelölt értékmentők, egyszóval a szerencsétlen „amatőrök” közül. Kortárs kiállítások, kortárs galériák, szaklapok hozsannázva ugrálnak körül minden „új, mai, friss és előremutató” művészeti-építészeti törekvést, megerősítve az érzést, hogy csak ez az út vezet a művészeti elit illusztris társaságába. Az eredetileg időintervallumot, időszaki egyezést, együttállást jelentő kifejezés így mára minőségjelölő tartalommal töltődött fel.

A kor, a korszakok, az idő és az időbeliség téves felértékelése korunk egyik jellemző princípiumzavara. A Történelem nagybetűs hangsúlyozása, az időszerűség, a „maiság” görcsös akarása a belső építkezés folyamatát az emberen kívülre igyekszik helyezni, ahol nem alakítója, legfeljebb elszenvedője lehet az eseményeknek, a magárahagyottság növekvő érzésével. Az ember szereti érezni, hogy állnak mellette mások is, akik hozzá hasonlóak, akikkel hasonlóan gondolkodik, hasonlóak a céljai, hasonló az értékrendjük, együvé tartoznak. A Metafizikai Tradicionalitás szempontjából normális, vagy normálisabb korban és társadalmi rendben ezt az érzést az organikus szervertársadalom minden rétegét átható, felfelé orientálódó és húzó transzcendencia biztosította. (Az Uralkodó ennek megteste-

sülése volt, tehát *az állam én vagyok!* felkiáltás adekvát és teljesen helyénvaló egy ilyen rendszerben.) Ez az érzés hatotta át a boldog békeidőben a Monarchia polgárait, amikor együtt ürítette poharát a Császár Őfelsége egészségére a cseh szabadságos katonára, az osztrák órásmesterre, a magyar hentesre, a zsidó borkereskedőre és a tót suszterre. Nem a korszak boldogította őket.

A világfelforgatás háttérerei ezt a tiszta, értékőrző és sunyi érdekektől mentes egységet bontogatják sikerrel évszázadok óta. A guillotine-nal, egyenlővé szabott szabad testvériséggel, a „vagdalgozó csócselékét a POLGÁR-TÁRS hívószó terelte tömegegységbe. Az organikus és hierarchikus egységbe tagozódás és a gondolkodásból fakadó együttállás egészséges örömmélnyét az alantas tömegélménnyel pótolta. A tömegesedésről így ír Hamvas Béla: *„A tömegesedés jelei, a primitív jelei: az egész emberiség leszállt a tudattalan homályba, és elsüllyedt abban a sötétségben, amelyben a primitívek élnek... Egyébként primitívvé és vaddá csak tömegemberválhat... Tömegbe kerülve a legértelmesebb ember is egyik pillanatról a másikra megbutul. Az agy kikapcsolódik, az értelem tevékenysége megszűnik, a tudat elmerül, s helyébe a homályos, zavaros, labilis benuáltás lép, ami éppen a tömeget jellemzi. A világos és józan értelem kialszik, és az ember fölött az uralmat ellenőrizhetetlen ösztönzések veszik át.”* Tehát szemben azzal a jóleső és tudatlag kontrollált együvértartás-érzéssel, amit egy organikus társada-

lom tagja érez, kialakult a tudatvesztésbe zuhanó, irányított tömegember érzete, amit koronként más-más hívószavakkal erősítettek meg, lecserélve az előző rezsim kiüresedő fogalmait.

A hit, a szellemi hierarchia, a tekintélyelvűség elvetésével a transzcendens felé orientálódó organikus társadalom gerincét húzták ki, ami tartását veszve, mint homokvár omlott össze, pusztult le fokozatosan az egyenlősítés hamis himnuszának zenei kísérete mellett. A társas érzés hívószavai is egyre alacsonyabb szintre hívták egységbe a káoszba süllyedő tömegembert. Megismertük és évtizedekig kötelezővé is tettük az egyenlősdi legszélsőségesebb felforgatóinak ELV-TÁRS megszólítását, amely a „világproletariátus” közhelygyűjtemény-szerű elveivel történő egységbe olvasztást szolgálta. A KAR-TÁRS és SZAK-TÁRS már egyesesen nevetséges kifejezés volt, élőbeszédben való alkalmazása mindig kabaréélmény-számba ment és legtöbbször ott is használták. Az ÉLET-TÁRS kifejezés pedig a bűnügyi hírek nyelvezetét gazdagító elem lett, magára valamit is adó, komoly ember a szájára nem veszi.

Ezen kifejezések közös tulajdonsága, hogy primitív, könnyen felfogható hívó-, és gyűjtőszavak mentén felülről zárt csoportokat hoznak létre, belőlük csak lefelé lehet kizuhanni. (A *kitörés* szót jelen esetben nem alkalmazhatjuk, mert az egy erőfeszítésből származó, felfelé irányuló mozgást ír le.) Az egységérzetet felkeltő hívószavak ezért

egyre alacsonyabb szinten próbálják meghatározni a legkisebb közös osztót, ami valami módon összeköti az atomizált embereket. Ennek a folyamatnak a legelső állomása a KOR-TÁRS kifejezés, mely nem kíván semmiféle kvalifikációt vagy szellemi erőfeszítést, egyszerűen a létforgatagba azonos korban beleszületett egyedeket hozza egy platformra. Mintha az valamiféle rang vagy kuriózum lenne egy személlyel kapcsolatosan, hogy egyazon korban élt valaki mással. Az időfogalom betegesen elferdített modern felfogása emeli csak rangra ezt a kifejezést és teszi értékjelző szókapcsolattá, jelezve, hogy aki a közös fejlődéscélra munkafrontján nem teljesít a tervnek megfelelően, az szabotőr. A lineáris és töretlen fejlődés (evolúció) babonájával átítatott világszemlélet terméke ez, ahol mindenki be akarja írni nevét a nagy építmény falába, és közben elhiszi (anélkül, hogy látná az egészet), hogy valami értékeset épít hangyaszorgalommal. E folyamatok mentén a mai „modern” társadalom minden szegmensében megfigyelhető a kortárs érvényesülés egyszerű receptje: gondolkodást imitálva, zsigerből, elég hangosan és artikulatlanul kell ismételtetni a kor közhelyeit, primitív általánosításait és az előremenetel biztosítót. A közíró elégszer hivatkozzon az emberi jogokra és a demokráciára, a képzőművész gyakorta nyúljon meghökkenítő vagy deszakralizáló és obszcén témákhoz, az építész minden alkotása absztrakt mértani formákból, környezetre és történetiségre érzéketlen hasábközből álljon, és az alkotó rögtön a KORTÁRS „szellemi” elitben találja magát. A „kevés eszközű”, „letisztult” és „összinte” alkotások nem is kívánják meg az adott művészet teljes mélységű ismeretét és az ehhez szükséges képességeket, így akár különösebb előtanulmány nélkül is részt lehet venni e játékban. Tehát lehet úgy absztrakt hasábközből álló házat tervezni, hogy az alkotó képtelen egy hagyományos fedélszéket felszerkeszteni, lehet úgy fehér vásznat festeni, hogy a „művész” a legegyszerűbb figurális ábrázoláson is elbukna. E forgatagban pre- és posztirányzatok, kiagyalt *izmusok* követik és ellentételezik egymást gyors ütemben, és hiába érzi ma valaki ennek tarthatatlanságát, nem tud kilépni a mókuserékből, ha a helyzetmegoldásra kiagyalt legmerészebb gondolata

az, hogy a modern után a posztmodern, az organikus után a posztorganikus építész majd „jobban kifejezi változó korunkat”. A folyamat gerjesztésében egy társ-kifejezés is generáló erővel hat, jelesen: a KOR-SZERŰSÉG. Ez a „csinált”, rejtett módon dolgozó fogalom összeköti a kort az értékkel, a mennyiséget a minőséggel azt sugallva, hogy minden, ami ma kortárs alkotásnak tárgyiasul, az érték, kuriózum, fejlődésünk záloga, vagyis: *korszerű*. A korszerűségről Somogyi Győző így ír: *„... a Hagymányfényében a korszerű szó jelentése annyi, mint ideiglenes, gyorsan avuló, alkalmazkodás az éppen uralkodó hatalom elvárásaihoz... Egyáltalán nem szabad korszerűnek lenni, hanem vissza kell térni a hagyományok útjára... Nemcsak hogy jogos eltérni a korszerűség elvárásaitól – de ez egyetlen mód arra, hogy maradandó érték szülessen.”* Somogyi útmutatása fényében világossá válik, hogy a lázadás (valójában felforgatás) eszméjében fogant „modernség” már régen dogmatikussá vált és a tagadás tagadására van most szükség, visszatérve a Hagyo-

mány őseredeti frissességéhez. Ez a szellemi akció nem a népies-urbánus, haladó-retrográd, absztrakt-figurális ellentétpárok és kiagyalt irányzatok közötti hangsúlyeltolódásról szól, hanem ennek teljes egészében való elvetéséről, egy elegáns oldalalépésről, hogy ez az egész konglomerátum nélkülünk guruljon tovább a lejtőn, mert a Korhoz való deklarált tartozás és büszkén vállalt kötelék, vagy a létrontás előrehaladottságának részleges felismeréséből fakadó „a rendszert belülről reformáló” próbálkozások a menthetetlen kategóriába tartozó alkotói-, és létperspektívák. A KORTÁRS MODERN művészet és építészet gyűjtőfogalma tehát az Örök Hagymány szikláján álló, az önálló gondolkodást preferáló, szuverén Alkotó számára szitokszóként hat, azzal semmiféle kapcsolódási pontot fel nem vállalhat, mert Baranyi Tibor Imrét idézve: *„akinek megfelel az, ami ma itt van, az spirituális szempontból reménytelen.”*

E. Gruber Henriette: *Cím nélkül VII.*, (olaj, vászon)

